

**ОСВІТА ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА:
КІЛЬКІСНИЙ ТА ЯКІСНИЙ ВИМІР**

*Т. В. Матюк, викладач, Одеський національний університет
ім. І. І. Мечникова, beskonechnost11@rambler.ru*

Методологія дослідження. Результати отримані за рахунок застосування методів: абстракції – при визначенні сутності категорії «освіта»; узагальнення – при з'ясуванні функцій освіти та визначенні напрямів її впливу на економічний розвиток; групування та якісного аналізу – при обґрунтуванні складових індексу людського розвитку з урахуванням показників розширення прав та можливостей; методів кореляційного аналізу – при з'ясуванні вірогідності впливу рівня освіти на індекс розвитку людського потенціалу з урахуванням показників розширення прав та можливостей.

Результати. Оскільки освіта створює передумови і забезпечує механізми суспільної модернізації, то у якості окремої її функції виділена «модернізаційна функція», під якою розуміється освіта як рушійна сила суспільних перетворень та прогресивного розвитку суспільства через формування складових культурного й соціального капіталу як матеріальних і духовних засад високої соціальної мобільності населення. З метою урахування в індексі людського розвитку компонентів рівня свободи людини запропоновано доповнити традиційний тривимірний склад індексу людського розвитку іншими складовими, які відображають національний рівень політичних, економічних та громадянських свобод. Встановлено тісний кількісний взаємозв'язок між індексом освіти та індексом розвитку людського потенціалу з урахуванням показників розширення прав та можливостей, що підтверджує факт прямого впливу освітніх відносин на соціально-економічний розвиток і є емпіричним доказом виконання освітою функції модернізації суспільства.

Новизна. Виокремлено модернізуючу функцію освіти. Розроблено індекс розвитку людського потенціалу з урахуванням показників розширення прав та можливостей, який на відміну від традиційного, дозволяє враховувати національний рівень політичних, економічних та громадянських свобод. Встановлено наявність прямого тісного зв'язку як між індексом освіти та

індексом розвитку людського потенціалу з урахуванням показників розширення прав та можливостей, так і між індексом освіти та індексом політичної, економічної і громадянської свободи.

Практична значущість. Запропонований інтегральний індекс розвитку людського потенціалу дозволяє більш комплексно, з урахуванням показників розширення прав та можливостей розглядати динаміку людського розвитку національних економік.

Ключові слова: освіта, функції освіти, економічний розвиток, індекс розвитку людського потенціалу, індекс освіти, індекс політичної, економічної та громадянської свободи, кореляційний аналіз.

Література

1. Антонюк В. П. Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку: Монографія / В. П. Антонюк. – НАН України: Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. – 348 с.

Antonuk V. P. *Formuvannya ta vykorystannya ludskogo kapitalu v Ukraini: sotsialno-ekonomichna otsinka ta zabezpechennya rozvitku: monografiya* [Formation and use of human capital in Ukraine: the socio-economic assessment and provision of] / V. P. Antonuk. – NAN Ukrayiny: In-t ekonomiky prom-sti. – Donetsk, 2007. – 348 p.

2. Антошкіна Л. І. Економіка вищої освіти: тенденції та перспективи реформування: Монографія / Антошкіна Л. І. – Наук. ред. і вступ. ст. Бондар І. К. – К. : ВД Корпорація, 2005. – 368 с.

Antoshkina L. I. *Ekonomika vishchoyi osvity: tendentsiyi ta perspektyvy reformuvannya: monografiya* [Economics of Higher Education: Trends and Prospects for reform] / L. I. Antoshkina. – Nauk. red. i vstup Bondar I. K. – K. : BD Korporaciya, 2005. – 368 p.

3. Вахович І. М. Фінансове забезпечення вищої освіти: методологія та механізми реалізації в умовах формування соціально-орієнтованої ринкової економіки: Монографія / І. М. Вахович, Ю. В. Волинчук. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2010. – 288 с.

Vahovych I. M. *Finansove zabezpechennya vyshchoyi osvity: metodologiya ta mehanizmy realizatsiyi v umovakh formuvannya sotsialno-orientovannoyi rynkovoyi ekonomiky: monografiya* [Financial support for higher education: methodology and implementation mechanisms in the formation of the social market economy] / I. M. Vahovych, Y. V. Volynchuk. – Lutsk : RVV LNTU, 2010. – 288 p.

4. Каленюк І. С. Особливості регулювання ринку освітніх послуг: Монографія / І. С. Каленюк, Л. І. Цимбал. – Чернігів : ЧДІЕіУ, 2011. – 184 с.

Kalenuk I. S. *Osoblyvosti reguluvannya rynku osvitnikh poslug: monografiya* [Features regulate the education market] / I. S. Kalenuk, L. I. Tsimbal. – Chernigiv : ChDIEiU, 2011. – 184 p.

5. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір (колективна монографія) / За ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. – 316 с.

Lyudskiy rozvytok v Ukraini: innovatsiyiniy vymir: kolektyvna monografiya [Human Development in Ukraine: an innovative dimension] / Za red. E. M. Libanovoyi. – K. : In-t demografiyi ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrayiny, 2008. – 316 p.

6. Огнев'юк В. О. Осягнення освіти: Підсумки ХХ століття / В. О. Огнев'юк. – К. : Навч. книга, 2003. – 111 с.

Ognevyuk V. O. *Osyagnennya osvity. Pidsumky XX stolittya* [Cognition Education: Results of the twentieth century] / V. O. Ognevyuk. – K. : Navch. kniga, 2003. – 111 p.

7. Україна у вимірі економіки знань / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : «Основа», 2006. – 592 с.

Ukrayina u vymiri ekonomiky znan [Ukraine in terms of the knowledge economy] / Za red. akad. NAN Ukraini V. M. Geysya. – K. : «Osнова», 2006. – 592 p.

8. Бугаков І. А. Образование – частная услуга или общественное благо? / И. А. Бугаков. – Серпухов : СВІРС, 2005. – 119 с.

Bugakov I. A. *Obrazovanie – chastnaya ushuga ili obshchestvennoe blago?* [Education -

Private service or public good? / I. A. Bugakov. – Serpuhov : SVIRS, 2005. – 119 p.

9. Лебедева Н., Татарко А. Ценности и социальный капитал как основа социально-экономического развития / Н. Лебедева, А. Татарко // Журнал институциональных исследований. – 2010 – №1 – С. 17–35.

Lebedeva N., Tatarko A. *Tsennosti i sotsialniy capital kak osnova sosialno-ekonomicheskogo razvitiya* [Values and social capital as the basis of socio-economic development] / N. Lebedeva, A. Tatarko // Zhurnal institutsionalnikh issledovaniy. – 2010 – №1 – P. 17–35.

10. Патнэм Р. Чтобы демократия сработала. Гражданские традиции в современной Италии / Р. Патнэм. – М. : Ad Marginam, 1996. – 429 с.

Patnem R. *Chtbody demokratiya srobotala. Grazhdanskie traditsii v sovremennoy Italii* [Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy] / R Patnem. – М. : Ad Marginam, 1996. – 429 p.

11. Human Development Index 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [www/URL: http://gtmarket.ru/news/2013/03/14/5622](http://gtmarket.ru/news/2013/03/14/5622). – Загол. з экрана.

Human Development Index 2010 [Elektronniy resurs]. – Regim dostupu: [www/URL: http://gtmarket.ru/news/2013/03/14/5622](http://gtmarket.ru/news/2013/03/14/5622). – Zagol. z ekrana.

12. Human Development Index 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [www/URL: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2013_RU.pdf](http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2013_RU.pdf). – Загол. з экрана.

Human Development Index 2013 [Elektronniy resurs]. – Regim dostupu: [www/URL: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2013_RU.pdf](http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2013_RU.pdf). – Zagol. z ekrana.

13. Доповідь про людський розвиток за 2013 рік. Піднесення Півдня: Людський прогрес у багатоманітному світі. Пояснювальна записка щодо складових індексів ДЛР за 2013 р. Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www/URL: http://www.undp.org.ua/images/stories/HDR2013/UKR_Ukraine_HDR2013.pdf](http://www.undp.org.ua/images/stories/HDR2013/UKR_Ukraine_HDR2013.pdf). – Загол. з екрана.

Dopovid pro ludskiy rozvytok za 2013 rik. Pidnesennya Pivdnya: ludskiy progres u bagatomanitnomu sviti. Poyasnyuvalna zapyska shchodo skladovykh indeksiv DLR za 2013 rik [Human Development Report 2013. The rise of the South: Human progress in a pluralistic world. Explanatory note on index components DLR 2013, Ukraine] [Elektronniy resurs]. – Regim dostupu: [www/URL: http://www.undp.org.ua/images/stories/HDR2013/UKR_Ukraine_HDR2013.pdf](http://www.undp.org.ua/images/stories/HDR2013/UKR_Ukraine_HDR2013.pdf). – Zagol. z ekrana.

14. Economist Intelligence Unit: Индекс демократии стран мира 2012 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [www/URL: http://gtmarket.ru/news/2013/03/19/5679](http://gtmarket.ru/news/2013/03/19/5679). – Загол. з экрана.

Economist Intelligence Unit: Indeks demokratii stran mira 2012 goda [Economist Intelligence Unit: Democracy Index of the world in 2012] [Elektronniy resurs]. – Regim dostupu: [www/URL: http://gtmarket.ru/news/2013/03/19/5679](http://gtmarket.ru/news/2013/03/19/5679). – Zagol. z ekrana.

15. The Heritage Foundation: Рейтинг экономической свободы стран мира 2012 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [www/URL: http://gtmarket.ru/news/state/2012/01/13/3839](http://gtmarket.ru/news/state/2012/01/13/3839). – Загол. з экрана.

The Heritage Foundation: Reyting ekonomicheskoy svobody stran mira 2012 goda [The Heritage Foundation: Index of Economic Freedom of the world in 2012] [Elektronniy resurs]. – Regim dostupu: [www/URL: http://gtmarket.ru/news/state/2012/01/13/3839](http://gtmarket.ru/news/state/2012/01/13/3839). – Zagol. z ekrana.